



**LOKALNI AKCIONI PLAN ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA
GRADA MOSTARA**

2013. – 2015.

Mostar, oktobar/listopad 2012. godine

SAŽETAK

UVOD.....	2
1. O PRINCIPIMA JEDNAKOSTI I RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	3
1.1. Međunarodna vrijednost jednakosti i ravnopravnosti spolova.....	3
1.2. Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u BiH	4
1.3 SARADNJA GRADA MOSTARA NA PROJEKTU “PROMOCIJA EVROPSKE POVELJE O RAVNOPRAVNOSTI ŽENA I MUŠKARACA NA LOKALNOM NIVOU”	5
2. METODOLOGIJA.....	7
3. GENDER SENZITIVNA SITUACIONA ANALIZA.....	9
3.1. Profil grada.....	9
3.2 Geografski i prirodni resursi i upravljanje prostorom.....	10
4. PROCJENA PROVEDBE ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U BIH- PRESJEK STANJA U GRADU MOSTARU ZA LOKALNI AKCIONI PLAN	11
4.1. Definicija specifičnih ciljeva	11
5. LOKALNI AKCIONI PLAN.....	17
5.1 Lokalni akcioni plan za sprovođenje Evropske povelje o ravnopravnosti žena I muškaraca na lokalnom nivou za Grad Mostar.....	17
5.2 Organizacijska struktura za implementaciju Lokalnog akcionog plana	26
5.3 Vremenski plan implementacije LAP-a	26
5.3 Finansijski plan Lokalnog akcionog plana Grada Mostara	26
5.4 Monitoring i evaluacija	26
6. PRAĆENJE, EVALUACIJA I IZVJEŠTAVANJE.....	27
6.1 Utvrđivanje procesa praćenja	27
6.2 Sistem evaluacije.....	27
6.3 Izvještavanje.....	28
6.4 Spisak članica i članova Tima za izradu I praćenje Lokalnog akcionog plana Grada Mostara	28

UVOD

Ravnopravnost polova je jedno od osnovnih ljudskih prava, garantovano međunarodnim i domaćim ugovorima i zakonima.

Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti podrazumijeva da u jednom društvu, zajednici ili organizaciji, postoje jednake mogućnosti za žene, muškarce i osobe drugačijih rodnih identiteta za doprinos kulturnom, političkom, ekonomskom i socijalnom napretku kao i da imaju jednake mogućnosti da uživaju sve koristi i dobrobiti od napretka zajednice u kojoj žive i rade.

Međunarodni i nacionalni pravni okviri stvorili su ambijent i pravne uslove za izradu nacionalnog plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti, koji predstavlja osnovu za planiranje aktivnosti za izradu lokalnih akcionih planova.

Lokalni akcioni plan za postizanje rodne ravnopravnosti je razvojni dokument Grada Mostara, koji utvrđuje cjelovitu i usklađenu politiku Grada u cilju unapređenja rodne ravnopravnosti.

Dokument definiše politiku jednakih mogućnosti, utvrđuje ciljeve, mjere i plan aktivnosti radi postizanja rodne ravnopravnosti za period 2013-2015.

U dokumentu su identifikovani prioriteti djelovanja, određeni su nosioci aktivnosti, vremenski okvir za njihovu realizaciju, kao i indikatori u ostvarivanju ciljeva za postizanje rodne ravnopravnosti.

Zakonom o rodnoj ravnopravnosti spolova FBiH ustanovljen je Agencija za ravnopravnost spolova BiH, nadležan za obavljanje poslova u vezi sa ostvarivanjem rodne ravnopravnosti, i praćenje primjene zakona. Agencija je formirana u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Zakonom su takođe propisani mehanizmi za postizanje rodne ravnopravnosti. U cilju eliminacije diskriminacije po osnovu pola i postizanje rodne ravnopravnosti, zakonom su utvrđene obaveze državnih organa, organa državne uprave i lokalne samouprave, javnih ustanova, javnih preduzeća i drugih pravnih lica koja vrše javna ovlašćenja.

U Zakonu je istaknuta i uloga civilnog sektora i dat značajan prostor za djelovanje nevladinih organizacija u ukupnim aktivnostima na postizanju rodne ravnopravnosti.

Adekvatna primjena Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, kao i drugih domaćih i međunarodnih pravnih standarda za jednakost i ravnopravnost spolova na lokalnom nivou pozitivna je i donosi promjene na bolje. Suština Zakona jeste da se podstakne razvojni proces u društvu koji će biti koristan svima, dakle, njegova primjena ne može se posmatrati isključivo kroz represivnu funkciju.

Zbog toga se i naša lokalna zajednica odlučila da primjeni Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH na lokalnom nivou, te potpisivanjem Evropske povelje o ravnopravnosti žane i muškaraca na lokalnom nivou, da posveti dužnu pažnju da se ovi principi ugrade u sve javne politike lokalne zajednice. Osim institucija lokalne vlasti, na primjenu ovog Zakona obavezani su i svi drugi društveni akteri na nivou Grada Mostara: organizacije civilnog društva, preduzeća i ustanove, te građani i građanke.

Ovaj Lokalni akcioni plan je doprinos primjeni Zakona jer je njegova namjena da obezbjedi primjer svim drugim lokalnim institucijama, organizacijama civilnog društva i poslovnim subjektima u zajednici da i oni ugrade principe jednakosti i ravnopravnosti spolova u svoj rad i djeluju na društveno odgovoran način.

Nadamo se da će ovaj dokument naići na dobru reakciju javnosti i da ćemo zajedničkim nastupom povećati stepen poštovanja i tolerancije među muškarcima i ženama u našoj lokalnoj zajednici i šire.

1. O PRINCIPIMA JEDNAKOSTI I RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

1.1. Međunarodna vrijednost jednakosti i ravnopravnosti spolova

Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u sva područja života i rada na lokalnom nivou predstavlja ispunjenje jednog od osnovnih principa iz domene ljudskih prava i sloboda. Jednakost i ravnopravnost spolova nisu samo pitanja socijalne pravičnosti i pravednosti, nego predstavljaju elementarni uslov za društveni i ekonomski razvoj lokalne zajednice, s posebnim naglaskom na smanjenje siromaštva i poboljšanje kvalitete života svih građana i građanki Grada Mostara i društva u cjelini. Princip ravnopravnosti spolova, jednakog tretmana i jednakih mogućnosti za žene i muškarce je jedan od osnovnih pravnih principa Evropske unije, sadržan u osnivačkom ugovoru EU - Amsterdamskom ugovoru/sporazumu, kao i u mnogim direktivama, koje su ugrađene u zakonodavstvo država članica. Amsterdamski ugovor nalaže obavezu evropskoj zajednici da promovira, u svim svojim politikama i aktivnostima jednakost žena i muškaraca i da se zalaže za eliminisanje svih nejednakosti na osnovu spola. Sporazum uvodi koncept korištenja gender mainstreaming-a i uvođenja specijalnih mjera za borbu protiv svih vidova diskriminacije. Najznačajniji članovi ovog ugovora su članovi 2 i 3 (regulišu gender mainstreaming), član 13 (seksualno uznemiravanje na radnom mjestu i van njega) i član 141 (jednakost između žena i muškaraca u poslovima zapošljavanja i zanimanja). Rodni mejnstriming odnosno gender mainstreaming: predstavlja ugradnju prioriteta i potreba žena i muškaraca u sve zakone, strategije, planove, programe i akcije društva, radi postizanja jednakosti i ravnopravnosti spolova, uzimajući u obzir, na nivou planiranja, posljedice koje će ove akcije imati na žene i muškarce. Ovaj termin je uveden u upotrebu donošenjem Pekinške deklaracije i platforme za akciju, na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama (Peking, 1995). Mnoge države su sporazumno usvojile rodni mejnstriming kao važnu globalnu strategiju za postizanje ravnopravnosti spolova. U tu svrhu, potrebno je da se pitanja ravnopravnosti spolova shvate kao međusobno uvažavanje, podrška i saradnja svih žena i muškaraca na dobrobit cijelog društva. Brojne su direktive EU koje tretiraju oblast ravnopravnosti spolova, od kojih su svakako najznačajnije i najbrojnije iz oblasti zapošljavanja i socijalne zaštite. Na nivou Ujedinjenih nacija najvažniji dokumenti iz oblasti rodne ravnopravnosti su CEDAW (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) i Milenijumska deklaracija (Millennium Declaration). Europska povelja o ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini namijenjena je lokalnim i regionalnim upravama u Europi koje se njezinim potpisivanjem javno obvezuju da će slijediti nacela ravnopravnosti spolova i odredbe propisane Poveljom provoditi u svojim sredinama. Ostali relevantni dokumenti odnose se na specifične oblasti i također utiču na oblikovanje politike rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini o čemu je detaljnije navedeno u dijelu III.2. U Deklaraciji Vijeća Evrope o jednakosti žena i muškaraca (Istanbul 1997), rodna ravnopravnost je definirana kao jedan od osnovnih kriterijuma demokratije: „Ostvarenje jednakosti žena i muškaraca je sastavni dio procesa koji vodi istinskoj demokratiji... Demokratija mora postati rodno osviještena i osjetljiva na rod“ (Council of Europe, 2009). Prema ovoj deklaraciji, definirana su četiri polja politike rodne ravnopravnosti:

1. politički i javni život,
2. ekonomski i profesionalni život,
3. usklađivanje profesionalnih obaveza sa političkim i profesionalnim životom,
4. promovisanje jednakosti u demokratskom društvu.

Rodna ravnopravnost se definira i promovira u mnogim oblastima kroz razne mehanizme i u Evropskoj uniji. EU Povelja osnovnih prava, iz 2000. godine, potvrđuje zabranu diskriminacije i obavezu osiguranja ravnopravnosti muškaraca i žena u svim oblastima. Evropska unija je 2006. godine donijela Mapu puta za postizanje ravnopravnosti između žena i muškaraca (A Roadmap for Equality Between Women and Men 2006-2010). Glavne oblasti koje su izložene u ovom dokumentu su: jednaka ekonomska nezavisnost za žene i muškarce; usklađivanje profesionalnog, privatnog i

porodičnog života; ravnopravna zastupljenost spolova prilikom donošenja odluka; iskorijenjivanje svih vrsta nasilja zasnovanih na spolu; eliminacija svih vrsta stereotipa zasnovanih na spolu u društvu; promoviranje ravnopravnosti spolova izvan EU. U posljednjem poglavlju se navodi da "zemlje koje ulaze u Europsku uniju moraju u cijelosti prihvatiti osnovne principe ravnopravnosti žena i muškaraca. One su dužne osigurati i dosljedno urediti zakonodavstvo uz odgovarajuće administrativne mjere i pravne sisteme. Nadziranje prelaza, provedbe i uvođenja zakonodavstva Europske unije vezanog uz rodnu ravnopravnost je prioritet u budućim procesima uključivanja. Eliminiranje rodne diskriminacije i promoviranje rodne ravnopravnosti naglašava se i u Strategiji ravnopravnosti žena i muškaraca 2010-2015 u kojoj se čak navode i nove dimenzije: postojeći izazovi, novi izazovi i međusektorski izazovi. Kako se navodi, „rodne uloge i dalje imaju ključni uticaj na individualne odluke: obrazovanje, karijeru, radne uslove, porodicu i rađanje. Ove odluke također imaju uticaj na ekonomiju i društvo. Zbog toga je u svačijem interesu da i žene i muškarci imaju pravu mogućnost izbora kroz sve faze života“. Slično Deklaraciji Savjeta Evrope, ključne tačke za politiku rodne ravnopravnosti su jednakost u ekonomskoj nezavisnosti, jednako plaćanje za isti rad, jednakost u odlučivanju, rodno zasnovano nasilje i rodna ravnopravnost u aktivnostima van EU. Lokalna i regionalna vlast, buduci da predstavljaju razine vlasti s kojima su građani u najneposrednijem dodiru, najpogodnije su tlo za borbu protiv upornog širenja neravnopravnosti, kao i za promicanje istinski ravnopravnog društva. One su u položaju da, kroz nadležnosti i suradnju s najrazlicitijim lokalnim sudionicima, poduzmu konkretne korake prema postizanju ravnopravnosti između žena i muškaraca. Nacelo supsidijarnosti od posebne je važnosti za prakticnu primjenu prava na ravnopravnost spolova. Ovo se nacelo odnosi na sve razine vlasti – europsku, državnu, regionalnu ili lokalnu. Iako se odgovornosti lokalnih i regionalnih vlasti razlikuju diljem Evrope, zajednicko im je da mogu i moraju igrati pozitivnu ulogu u promicanju ravnopravnosti u praksi, i na taj nacin utjecati na svakodnevni život svojih građana. Nacela lokalne i regionalne samouprave također su usko povezana s nacelom supsidijarnosti. Povelja o lokalnoj samoupravi Vijeca Evrope iz 1985. godine, koju je potpisala i ratificirala vecina europskih zemalja, stavlja naglasak na „pravo i mogucnost lokalnih jedinica da, u okvirima određenim zakonom, uređuju i upravljaju, uz vlastitu odgovornost i u interesu lokalnog pucanstva, bitnim dijelom javnih poslova.“ U cilju pružanja podrške primjeni ovih nacela, svaka potpisnica Povelje pripremit ce akcijski plan kojim ce se odrediti prioriteti, aktivnosti i sredstva za njegovu provedbu. Ovaj Akcioni plan je prvenstveno vođen i Rezolucijom 176 (2004) o rodnom mejnstrimingu na lokalnom i regionalnom nivou odnosno strategijom za promoviranje ravnopravnosti žena i muškaraca u gradovima i regijama koja je donesena od strane Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Savjeta Evrope, a u kojem se navodi da se primjena principa ravnopravnosti spolova specifično razrađuje na lokalnom nivou vlasti (gradovi i regije).

1.2. Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u BiH

U Ustavu Bosne i Hercegovine, kao i entitetskim Ustavima, ravnopravnost spolova navedena je kao jedna od odrednica ljudskih prava, pa je u skladu s njom usvojen i Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini koji uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova, te jamči jednake mogućnosti svim građanima i građankama u svim sferama društva, a naročito u oblastima obrazovanja, rada, pristupa resursima, socijalne i zdravstvene zaštite, sporta, kulture, javnog života, nasilja i medija. Na osnovu člana 15. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH" broj 102/09); te člana 41. stav 1) tačka (i) Poslovnika Predstavničkog doma ("Službeni glasnik BiH", brojevi: 33/06, 41/06, 81/06, 91/06, 91/07 i 87/09) i člana 26. stav 1) tačka (i) Poslovnika Doma naroda ("Službeni glasnik BiH", br. 33/06, 41/06, 91/06 i 91/07), Ustavnopravna komisija Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine na 95. sjednici održanoj dana 19. marta 2010. godine, i Ustavnopravna komisija Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine na 54.

sjednici, održanoj dana 25. marta 2010. godine su utvrdili prečišćeni tekst Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, ("Službeni glasnik BiH" brojevi 16/03 i 102/09) u kojem su naznačeni dani stupanja na snagu navedenog zakona i njegove izmjene i dopune. Zakon daje definicije direktne i indirektno diskriminacije, te dozvoljava uspostavljanje specijalnih mjera s ciljem promovisanja jednakopravnosti polova i uklanjanja postojećih praksi diskriminacije. Iako postojeći zakonski okvir pruža značajan oslonac svim impulsima u civilnom društvu i institucijama koji za cilj imaju poboljšanje prakse poštivanja principa ravnopravnosti u svakodnevnom životu, stvarnost koja nas okružuje je izuzetno složena. Porast stope nasilja u porodici, nejednak pristup resursima, indicije o nejednakoj plaćenosti muškaraca i žena su samo neki u širokom spektru problema kojima se čitavo društvo i svaki pojedinac u okviru svojih mogućnosti treba baviti, a prije toga temeljito informirati o postojećoj situaciji i raspoloživim pravnim i društvenim mehanizmima podrške. Grad Mostar, potpisivanjem Evropske povelje o ravnopravnosti muškaraca i žena na lokalnom nivou, kao sljedeći korak izraditi će i usvojiti Lokalni akcioni plan o ravnopravnosti spolova. Kako bismo pobliže pojasnili pojmove koji će biti pominjani u tekstu Lokalnog akcionog plana, i približili ih korisnicima, želimo istaknuti sljedeće definicije:

- a) spol predstavlja biološke i psihološke karakteristike po kojima se razlikuju osobe muškog i ženskog spola, a označava i gender/rod kao sociološki i kulturološki uvjetovanu razliku između osoba muškog i ženskog spola i odnosi se na sve uloge i osobine koje nisu uvjetovane ili određene isključivo prirodnim ili biološkim faktorima, nego su prije proizvod normi, prakse, običaja i tradicije i kroz vrijeme su promjenljivi;
- b) ravnopravnost spolova znači da su osoba muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata;
- c) ravnopravan tretman svih osoba muškog i ženskog spola podrazumijeva osiguranje odsustva diskriminacije po osnovu spola;
- d) jednake mogućnosti svih osoba bez obzira na spol podrazumijeva odsustvo prepreka za ekonomsko, političko i društveno učešće po osnovu spola;
- e) diskriminacija u jeziku postoji kada se koristi isključivo jedan gramatički rod kao generički pojam;
- f) institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova predstavljaju tijela i osobe koja uspostavljaju nadležni zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini radi provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, koordiniranja i realizacije programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osiguranja provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova;
- g) Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine je strategija kojom se definiraju programski ciljevi za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi.
- h) Tim za izradu Lokalnog akcionog plana za ravnopravnost spolova Grada Mostara je radna grupa formirana od strane Gradonačelnika, da bi, u saradnji sa LDA Mostar, izradila Lokalni akcioni plan za postizanje ravnopravnosti spolova na nivou lokalne zajednice.

1.3 SARADNJA GRADA MOSTARA NA PROJEKTU "PROMOCIJA EVROPSKE POVELJE O RAVNOPRAVNOSTI ŽENA I MUŠKARACA NA LOKALNOM NIVOU"

Udruženje Fenomena iz Kraljeva potpisalo je ugovor sa Evropskom komisijom u Briselu za sprovođenje projekta: "Promocija evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou"

koji se realizuje u partnerstvu sa organizacijama: Centar lokalne demokratije LDA iz Niša, Srbija; ANIMA – Centar za žensko i mirovno obrazovanje iz Kotora, Crna Gora; Udruženje građana Agencija lokalne demokratije Mostar iz Bosne i Hercegovine; i The Kvinna till Kvinna Foundation iz Štokholma, Švedska.

Opšti cilj projekta je doprinijeti razvoju politika, mjera i budžetiranja za unapređenje rodne ravnopravnosti u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini. Poseban cilj je stvoriti uslove za razvoj politika, mjera i budžetiranja za unapređenje rodne ravnopravnosti izradom Lokalnih akcionih planova za primjenu Evropske Povelje o ravnopravnosti, u gradovima i opštinama koji učestvuju u projektu.

Rezultati projekta su:

1. Objavljene publikacije i obrazovni materijal na temu ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou.
 2. Predstavnic/e lokalnih vlasti, institucija i medija informisani i obrazovani o temi evropskih standarda rodne ravnopravnosti i o vrijednostima i sadržaju Evropske povelje, kao i o načinima za primjenu ovih standarda.
 3. Građanke i građani Kraljeva, Niša, Mostara i Kotora upoznati sa konceptom politika, mjera i budžetiranja za unapređenje rodne ravnopravnosti u Srbiji, BiH i Crnoj Gori.
 4. Potpisana Evropska Povelja o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou u gradu Kraljevu, u opštini Mediana (grad Niš), Gradu Mostaru i opštini Kotor.
 5. Osnovana Mreža lokalnih aktera (predstavnik/ca lokalnih vlasti i organizacija civilnog društva) iz Kraljeva, Niša (opština Mediana), Mostara i Kotora za unapređenje standarda rodne ravnopravnosti, uz podršku međunarodnih partnera.
 6. Objavljene studije o stanju rodne ravnopravnosti u Kraljevu, Nišu, Mostaru i Kotoru.
 7. Izrađeni dokumenti Lokalnih akcionih planova za primjenu Evropske Povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca u Gradu Kraljevu, Nišu (Opštini Mediana), Opštini Kotor i Gradu Mostaru.
 8. Razmijenjena iskustva između međunarodnih i regionalnih partnera o procesu izrade Lokalnih akcionih planova za primjenu Evropske povelje o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou.
- Sukladno specifičnim ciljevima projekta, Grad Mostar će u novembru/studenom 2012. Godine potpisati Evropsku Povelju o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou, te time pristupiti I usvajanju Lokalnog akcionog plana za ravnopravnost, što je također jedan od ciljeva ovog projekta.

Uvažavajući odredbe Zakona o ravnopravnosti polova BiH, Grad Mostar pristupio je izradi gender senzitivne analize, po metodologiji razvijenoj od strane stručne Stručnog tima projekta I Priručnika GRAD ZA RAVNOPRAVNOST - Metodologija i dobre prakse za jednake mogućnosti za žene i muškarce, prilagođenoj specifičnostima grada Mostara.

Gender senzitivna situacijska analiza za Grad Mostar predstavlja sustavno istraživanje I prikupljanje podataka o gender razlikama i društvenim odnosima sa ciljem identificiranja I razumijevanja gender nejednakosti i neravnopravnosti.

Izrada gender senzitivne situacijske analize je sastavni dio projekta koji analizira poziciju žena u sferama politike i ekonomije i do koje razine je osnažena pozicija žene u odnosu na odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, te Evropske povelje. Iako je analiza prvenstveno fokusirana na područja politike i ekonomije, nije moguće izostaviti analizu stanja ni u drugim sektorima javnog/društvenog života.

Gender senzitivna situacijska analiza osim što je pokazala trenutno stanje može biti jedan od korisnih indikatora pri izradi Strategije razvoja Grada Mostar za naredni period, kao i brojnih drugih razvojnih projekata. U tom cilju, Gender senzitivna situacijska analiza biti će dostupna organima izvršne i zakonodavne vlasti.

Lokalni akcioni plan za ravnopravnost spolova Grada Mostara je strateško-planski dokument koji svojom implementacijom treba da potiče budući rast i razvoj zajednice te unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Trogodišnji Lokalni akcioni plan za ravnopravnost je izrađen kao okvir za

poticanja lokalnih snaga, ali i kao odgovor na izazove budućeg razvoja grada i sveukupnog života u njemu, posmatrano sa aspekta ravnopravnosti spolova na lokalnom nivou.

Kao takav, Lokalni akcioni plan je usaglašen sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na tematiku rodne ravnopravnosti i lokalnog razvoja, i to prije svega sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine, kao i sa drugim strategijama na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou.

Lokalni akcioni plan općine Grada Mostara izrađen je od strane radne grupe koja je imenovana od strane Gradonačelnika Grada Mostara na temelju članka 43. Statuta Grada Mostara („Gradski službeni glasnik Grada Mostara broj 4/04) i ("Službeni glasnik Grada Mostara", broj: 8/09 i 15/10) 14107), a u cilju uspješne realizacije projekta "Promocija Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou" na prijedlog Agencije lokalne demokratije Mostar (LDA) od 20.02.2012 godini, koji je donio odluku o davanju suglasnosti za imenovanje Tima za izradu Lokalnog akcionog plana ravnopravnosti za Grad Mostar, (Odluka broj: 02-05-2049, dana 24.02.2012. godine), a uz punu participaciju predstavnica i predstavnika javnog, privatnog i nevladinog sektora. Strukturalno posmatrajući, akcioni plan inkorporira gender senzitivnu socioekonomsku analizu ove lokalne zajednice, kao i set prioriternih mjera i projekata koje je neophodno poduzeti da se otklone ili barem smanje problemi i nejednakosti uočene kroz gender senzitivnu situacionu analizu. Također, ovaj dokument u budućnosti može predstavljati osnovu za izradu drugih planova i programa u pojedinim sektorima, prilagođavanje postojećih planskih dokumenata te kreiranje podloge za praćenje napretka i ohrabivanje saradnje i dogovora u planiranju između različitih nivoa vlasti i društveno-ekonomskih partnera.

Prilikom izrade Lokalnog akcionog plana Grada Mostara posebno se vodilo računa o sferama ekonomije i politike, obzirom da se osnaživanjem u ove dvije oblasti mogu postići značajni efekti i u svim drugim oblastima života na lokalnom nivou. Adekvatna pažnja je posvećena i osiguravanju vertikalne usklađenosti Akcionog plana sa strategijama i planovima na drugim nivoima.

Ravnopravnost spolova nije isključivo pitanje socijalne pravde, nego predstavlja jednu od ključnih komponenti za društveni i ekonomski razvoj jedne zemlje, ali i smanjenje siromaštva i poboljšanje kvaliteta života svih građana i građanki jednog društva. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u razvojne politike, strategije, projekte i programe je od krucijalnog značaja, a posebno na lokalnom nivou, jer je lokalni nivo vlasti najneposredniji i najbliži građanima i građankama.

Preduslov kvalitetne i pravovremene implementacije Lokalnog akcionog plana jeste prepoznavanje njegovog značaja od strane sveukupne lokalne zajednice i viših nivoa vlasti, ali i uspostava Akcionim planom predviđenih mehanizama za njegovu implementaciju, izvještavanje, ažuriranje i sveukupnu operacionalizaciju, a što je zadatak koji Gradu Mostaru, ali i svim drugim akterima u lokalnoj zajednici, predstoji u narednom periodu.

2. METODOLOGIJA

Osnov za izradu lokalnih akcionih planova predstavlja Evropska povelja za ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnom nivou. Analiza polaznog stanja sastavni je dio izrade svih strateških dokumenata i akcionih planova i ima dva osnovna cilja: 1) da ukaže na prioritete i ključne ciljeve koje je potrebno ostvariti i 2) da omogući definisanje indikatora odnosno, utvrdi polazne indikatore na osnovu kojih će se mjeriti izvršene promjene.

Značajan dio Evropske povelje za ravnopravnost žena i muškaraca usmjeren je na poštovanje principa rodne ravnopravnosti u lokalnim politikama i djelovanju lokalne uprave. Lokalna samouprava je posmatrana kao poslodavac, ali i pružatelj različitih vrsta usluga građanima i građankama, kao i mjesto donošenja odluka o pitanjima od interesa za lokalnu zajednicu (infrastruktura, urbanizam, stanovanje, lokalni razvoj isl.). Zbog toga analiza stanja ne

podrazumijeva samo prikupljanje podataka o položaju žena i muškaraca, već i o programima i uslugama koje lokalna samouprava realizira. Analiza stanja u oblasti rodne ravnopravnosti podrazumijevala je prikupljanje i analizu podataka u oblastima koje kao značajne definiraju međunarodni dokumenti o unapređenju položaja žena, ali i oblasti na koje se odnosi Povelja.

U cilju izrade analize stanja prikupljeni su podaci na osnovu metodologije razvijene kroz projekat "Promocija Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou, koji je financiran iz regionalnog IPA programa .

Odlukom Gradonačelnika Grada Mostara, data je suglasnost za imenovanje Tima za izradu Lokalnog akcionog plana ravnopravnosti za Grad Mostar (02-05-2049, dana 24.02.2012. godine), a Tim čini 6 predstavnika i predstavnica različitih sektora lokalne vlasti i nevladinih organizacija, relevantnih za izradu ovakvog dokumenta.

Lokalni akcioni plan Grada Mostar je u potpunosti usklađen sa relevantnim zakonskim okvirom koji uređuje oblast ravnopravnosti spolova, gdje je Grad Mostar nosilac procesa izrade i buduće Implementacije (uz pomoć ostalih aktera, imenovanog projektnog tima, Komisije za ravnopravnost spolova pri Gradskom Vijeću Grada Mostara), te uz maksimalno uključivanje i svih drugih aktera života u lokalnoj zajednici.

Nadalje, Lokalni akcioni plan je u potpunosti usaglašen sa vodećim principima koncepta rodne ravnopravnosti koje promoviraju Evropska unija i druge relevantne međunarodne organizacije i institucije.

Polazna tačka za izradu Lokalnog akcionog plana Grada Mostara je bila analiza postojećih strateških dokumenata i nivoa njihove realizacije. Nakon toga se pristupilo izradi Gender senzitivne situacione analize, kao jedne od važnijih aktivnosti projekta "Promocije Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou", uz pomno razvijenu metodologiju, te koristeći se Vodičem za primjenu evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou, koji je izdat u prvoj fazi implementacije projekta. Vodič je razvijen na osnovu postojećih alata i praksi za analiziranje položaja žena i muškaraca u političkom i ekonomskom životu zajednice, ali i u svim drugim sferama života na lokalnom nivou (obrazovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, itd.). Analiza je urađena na osnovu relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih podataka iz primarnih i sekundarnih izvora. Ključni alati koji su korišteni u procesu prikupljanja podataka su ankete i fokus grupe. Analiza je zasnovana i na podacima koji su dobiveni iz gradskih službi Grada Mostara, javnih preduzeća, institucija i ustanova, organizacija iz nevladinog sektora, i ostalih relevantnih aktera, a kako bi se različitim pristupima omogućilo sveobuhvatno sagledavanje tematike i dao dodatni kredibilitet procesu.

Akcioni plan se odnosi na trogodišnji period i pokušava biti realno koncipiran, a na osnovu realnih finansijskih mogućnosti za njegovu implementaciju.

U cijelini, dokument ima za cilj da na jedan sistematičan način prikaže socio-ekonomsku situaciju u lokalnoj zajednici, da pruži informacije o statusu žena i muškaraca, njihovim potrebama i problemima sa kojima se susreću, a sve sa ciljem formuliranja seta prioritarnih programa, projekata i mjera, čijom realizacijom bi se unaprijedila rodna ravnopravnost i ubrzao sveukupni razvoj lokalne zajednice.

Prikupljeni su sljedeći podaci:

1. Institucionalni okvir za ravnopravnost (lokalne politike, tijela za ravnopravnost spolova, rodna perspektiva u lokalnim dokumentima, javno obavezivanje na ravnopravnost u lokalnim dokumentima, konkursima, javnim pozivima);
2. Odlučivanje – zastupljenost žena i muškaraca na mjestima odlučivanja, u izvršnim i predstavničkim organima, ali i na rukovodećim mjestima javnih preduzeća i ustanova;
3. Programi i usluge koje finansira i sprovodi lokalna samouprava (ekonomsko osnaživanje, podrška udruženjima građana, podrška obrazovanju, sportskim udruženjima, socijalne usluge i pomoć materijalno ugroženim građanima);

4. Obrazovanje – obuhvatajući predškolsko i osnovno obrazovanje, rodne razlike u srednjem i visokom obrazovanju;
5. Osnovne socio-ekonomske karakteristike stanovništva, podaci razvrstani po spolu;
6. Konsultacije sa udruženjima građana i institucijama o rodnim aspektima njihovih aktivnosti, ali i definisanje prioritenih oblasti i sprovođenje Akcionog plana;

Podatke su prikupljali lokalni timovi – sekundarne od nadležnih institucija, a primarne upitnikom koji je upućen lokalnim nevladinim organizacijama i institucijama.

U toku prikupljanja podataka najveća teškoća je nedostatak podataka razvrstanih po spolu, u većini službi i organa lokalne samouprave, kao i nedostatak socio-ekonomskih pokazatelja razvrstanih po spolu i rodne analize lokalnih politika i programa. U cilju uspostavljanja okvira za ravnopravnost, sistematsko vođenje rodno osjetljive statistike je neophodan preduslov za kontinuirano praćenje stanja i analize ravnopravnosti u aktivnostima lokalne samouprave.

U lokalnim zajednicama Bosne i Hercegovine žene čine većinu stanovništva, oko 52%, i više je žena u stanovništvu starije životne dobi, što se objašnjava dužim životnim vijekom žena. Značajan broj romske populacije živi na području Grada Mostara, ali njihov tačan broj je tesko utvrditi, zbog njihovog načina života, kao i ne prijavljenog mjesta boravka.

3. GENDER SENZITIVNA SITUACIONA ANALIZA

3.1. Profil grada

Grad Mostar predstavlja gospodarsko, kulturno, sveučilišno, prometno i turističko središte Hercegovine. Podignut u cvjetnoj i vinorodnoj dolini rijeke Neretve ovaj grad je kamena ruža. Njegovu blagu klimu štite planine Velež, Čabulja i Hum. Nastao je oko Starog mosta koji je podignut 1566.godine u blizini nekadašnjeg lančanog mosta. Iz tog razdoblja i kasnije ostali su vrijedni spomenici kulture. Dolaskom austro-ugarske uprave u ove krajeve zatečeni zanatski način gospodarenja i specifične društvene odnose zamjenjuje industrijsko doba i grad doživljava intenzivnu graditeljsku aktivnost.

Novi način državnog upravljanja, novi materijali, konstrukcije, industrija, željeznica, putovi, javna rasvjeta, vodovod, mostovi, škole sve su to karakteristike Mostara na razmeđu XIX. i XX. stoljeća.

U vremenu poslije Drugog svjetskog rata, Mostar se nastavlja razvijati i narastao je do veličine od 126. 000 stanovnika. U ekonomskoj oblasti nastaju respektabilni gospodarski kapaciteti kakvi su bili Soko, Aluminijski, Hepok, Tekstilni kombinat, Tvornica duhana i dr.

Zbog toga je Evropska Unija uspostavila svoju upravu u gradu ulažući značajna finansijska sredstva da bi se zaliječile ratne rane. Napravljeni su pomoci na obnovi infrastrukture, popravci kuća i zgrada te obnove zdravstvenih i objekata iz oblasti obrazovanja. Jedan je dio sredstava utrošen za pokretanje gospodarske aktivnosti te poticanje privatnog poduzetništva.

Danas Mostar svakim danom dobija na sadržajima i vraća svoj prijeratni izgled i značaj. Ne zapostavlja se niti jedan segment životnih potreba, ali se prioritetno nastoji poticati i stvarati povoljniji ambijent za razvoj gospodarstva. Posebno se želi poticati razvoj malih i srednjih poduzeća, a imaju li se u vidu položajne, klimatske, tradicijske, zemljišne, vodni potencijali i druge pogodnosti onda se može zaključiti da uz ljudske resurse i mediteranski temperament Mostar ima perspektivu. Uz sve poteškoće i manjkavosti koji prate privatizaciju, Grad Mostar u kontinuitetu radi na strategiji ekonomskog razvoja grada, što bi u budućnosti trebalo donijeti Mostaru i njegovoj regiji imidž moderne europske sredine. Posebni naponi čine se u oblasti razvoja turizma gdje Mostar nakon obnove svoga simbola, Starog mosta, i njegovog uvrštavanja kao jedinog spomenika iz BiH na popis zaštićene kulturne baštine UNESCO-a, ima velike šanse.

3.2 Geografski i prirodni resursi i upravljanje prostorom

Mostar se nalazi na jugu Bosne i Hercegovine, tačnije rečeno nalazi se u centru Hercegovine. Gradsko područje (Mostar i njegova okolina) se geografski može opisati kao čvorište sjeverne, zapadne i istočne Hercegovine. Kroz centar grada se proteže kanjon rijeke Neretve pa je Mostar poznat i pod nadimkom "grad na rijeci Neretvi". Najpoznatija brda oko mostarske kotline su Hum, Brkanovo Brdo, Galac, Orlovac, Mikuljača, Žovnica, Planinica i Fortica. Dvije najpoznatije planine koje se nalaze u blizini Mostara su Velež i Prenj. Mostar je kao i većina hercegovačkih gradova veoma krševit.

Klima u Mostaru se u posljednjih desetak godina primjetno mjenja. Uopćeno govoreći Mostar ima umjerenu sredozemnu klimu s blažim, ali hladnim zimama (uz malo ili nimalo snijega), te veoma vrućim ljetima gdje temperature u hladu znaju iznositi i do 45 stepeni Celzijusa. Zbog toga je Mostar bio najtopliji grad u bivšoj Jugoslaviji, a danas Bosni i Hercegovini. Prije izrazito sušna klima danas je sve vlažnija i vlažnija što ljetne vrućine čini nesnošnjivim i često zrelim za proglašavanjem elementarne nepogode.

Mostar ima ugodnu klimu pogodnu za uzgoj različitih vrsta voća. Jeseni i proljeća u Mostaru znaju biti izrazito kišoviti. U proljeće kad nema kiše Mostar izgleda najljepše što je često znala biti inspiracija za mostarske pjesnike.

Prije posljednjeg rata Mostar je bio jedan od jačih privrednih središta bivše Jugoslavije (Aluminijski kombinat, "Soko", "Hepok" kasnije "Apro", "Mostarska vinarija", Fabrika duhana Mostar, hidroelektrane na Neretvi, "Unis", Rudnik mrkog uglja itd). Ratne destrukcije su uništili privredu Mostara, pogotovo u njegovom istočnom dijelu. Turizam je jedna od najrazvijenijih grana privrede u Mostaru, pogotovo nakon što je stara gradska jezgra primljena na listu UNESCO-a.

Grad Mostar jedan je od najvećih urbanih turističkih centara u Bosni i Hercegovini. Njegove najpoznatije znamenitosti su:

- Stari grad - historijska četvrt grada sa Starim mostom i nizom ostalih sadržaja iz bogate historije grada
- Karađozbegova džamija
- Franjevačka crkva, s najvišim zvonikom u Bosni i Hercegovini
- Bišćevića sokak, sa poznatom Turskom kućom
- Historijsko naselje Brankovac, sa kućama i avlijama starih mostarskih porodica, građeno u osmanskome stilu
- Staro naselje Blagaj sa Vrelom Bune, čuvenom blagajskom Tekijom, te starim gradom osnivača Hercegovine herceg Stjepana Kosače
- Park prirode "Ruište" na planini Prenj, poznat po endemskoj vrsti munike, kao i endemskoj vrsti bosanskog ljiljana
- Rezervat prirode "Diva Grabovica", skoro netaknuta priroda
- Mostarsko blato, park prirode na zapadu Grada Mostara
- Kuća Alekse Šantića, velikana bh. pjesništva
- Muzej Hercegovine
- Partizansko groblje u Mostaru

U postojećoj urbanoj matrici grad se razvijao planirano, ali bez nekih posebnih nastojanja na kvaliteti arhitektonskog oblikovanja. Na prelazu 20. u 21. stoljeće Mostar se ponovo našao u prilici da bitno preoblikuje svoj izgled. Novo vrijeme donosi novu arhitekturu, arhitekturu koja će u budućnosti svjedočiti o sadašnjem vremenu. Ogromna ratna razaranja unutar same urbane strukture, su pored velike štete i gubitka, stvorila i mogućnost da se da novi pečat gradu, pečat početka novog milenija.

Gradom Mostarom upravlja predstavnička i izvršna vlast koju predstavlja Gradsko vijeće Grada Mostara na čelu s Predsjednikom Vijeća i dva zamjenika i gradonačelnik Grada Mostara.

Temeljni dokument Grada Mostara je Statut Grada Mostara, koji je donesen od strane Visokog predstavnika 2004. g. a koji Mostar definiše kao jedinstvenu gradsku cjelinu.

Umjesto bivših gradskih općina postoje gradska područja koja predstavljaju izborne jedinice u Gradu Mostaru.

4. PROCJENA PROVEDBE ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U BIH- PRESJEK STANJA U GRADU MOSTARU ZA LOKALNI AKCIONI PLAN

4.1. Definicija specifičnih ciljeva

Na osnovu rezultata gender senzitivne analize izvršena je identifikacija liste ključnih pitanja, kako slijedi:

1. Institucionalni okvir za ravnopravnost spolova u Gradu Mostaru, što se odnosi na postojeće lokalne politike i njihovu (ne)primjenu, kao i kreiranje novih i integriranje istih u planove i aktivnosti.

Komisija za ravnopravnost spolova funkcioniše pri Gradskom vijeću Grada Mostara, odnosno, dio je zakonodavne vlasti. Uspostavljena je Odlukom Gradskog vijeća broj: 01-02-153/07 od 28.06.2007. godine.

Komisija ima sedam članova od čega je pet redovnih i dva spoljna člana. Redovni članovi su četiri muškarca i jedna žena, dok su spoljni članovi jedna žena i jedan muškarac i Komisiju ukupno čine dvije žene i pet muškaraca. Usvajanje Plana prevencije rodno utemeljenog i seksualnog nasilja je ujedno i jedina inicijativa koju je tijelo uputilo drugim organima lokalne samouprave, usvojen 2011 godine za period od 2011 – 2012. Iako bi trebalo da daje mišljenje na odluke koje donose organi lokalne uprave, kao i da učestvuje u izradi lokalnih razvojnih i strateških dokumenata, do sada Komisija za ravnopravnost spolova nije sprovođila ovakve aktivnosti.

Po ocjeni članova Komisije, zaposleni i donosioci odluka u gradu su u nedovoljnoj mjeri upoznati sa politikom ravnopravnosti spolova i obavezama na lokalnom nivou, a rješenje vide u edukaciji, kako zaposlenih u lokalnoj samoupravi tako i članova/ica same Komisije, u cilju podizanja njihovih kapaciteta.

Poslovnikom Gradskog vijeća Grada Mostara su pobrojani i mehanizmi kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, te su između ostalog, apostrofirani poslovi osiguranja i zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda, donošenje programa i planova razvoja grada i stvaranje uvjeta za privredni razvoj i zapošljavanje i sl. Upoređujući odredbe Statuta sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, generalni zaključak je da Statut nije usaglašen sa ovim Zakonom, ali je potrebno imati u vidu da je Statut Grada Mostara nikada nije usvojen. On, dakle, ne prepoznaje gender komponentu i nigdje ju eksplicitno ne navodi, niti pravno regulira pitanje ravnopravnosti spolova.

Neusklađenost Statuta sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH se ogleda u slijedećem:

- odredbe Statuta ne sadrže zabranu diskriminacije po osnovu spola, zabranu nasilja po osnovu spola, zabranu seksualnog uznemiravanja po osnovu spola;
- odredbe Statuta ne osiguravaju statutarna rješenja kojima se reguliše način izbora menadžmenta vijeća, koja će obezbijediti ravnopravnu zastupljenost oba spola;
- Statut nije pisan gender jezikom - U tekstu Statuta Grada Mostara koristi se samo jedan gramatički rod - muški;
- ne sadrži obavezu gradskih službi i drugih pravnih lica kojima je Grad osnivač, vođenje statističkih podataka iz oblasti njihovog djelovanja i razvrstavanje tih podataka po spolu;
- ne sadrži rješenja koja pri formiranju organa Mjesnih zajednica garantiraju jednaku zastupljenost oba spola.

Jedini segment koji, barem formalno pravno, sadrži gender komponentu, jeste odredba Poslovnika o radu Gradskog vijeća koji je predvidio formiranje Komisije za ravnopravnost spolova. Ta Komisija je formirana i u djelokrugu njenog rada je između ostalog i razmatranje pitanja, koja se odnose na ravnopravnost spolova, posebno u vezi sa unapređenjem statusa žena. Posebno značajan zadatak Komisije je razmatranje predloženih odluka i drugih akata sa stanovišta ravnopravnosti spolova i sprečavanje diskriminacije po osnovu spola, jer to praktično znači da niti jedna odluka Gradskog vijeća ne bi trebala doći pred vijećnike/ce prije nego što Komisija navedenu odluku razmotri sa aspekta ravnopravnosti spolova i sprečavanja diskriminacije po osnovu spola.

Nadležnost ove Komisije trebalo bi uskladiti sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova, te bi u tom smislu Gradsko vijeće trebalo usvojiti izmjene i dopune Poslovnika o radu Vijeća te proširiti nadležnost Komisije za ravnopravnost spolova, koja bi shodno odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova trebala imati slijedeće nadležnosti:

- praćenje i izvještavanje Gradskog vijeća o položaju žena u gradu Mostaru i o poštovanju/ugrožavanju njihovih zakonom priznatih prava;
- promoviranje jednakih prava i mogućnosti za muškarce i žene;
- razmatranje prijedloga građana, udruga građana, institucija i organizacija za unapređenje ravnopravnosti spolova i podnošenje izvještaja o tome Gradskom vijeću, sa prijedlozima mjera i aktivnostima koje treba poduzeti;
- razmatranje nacрта i prijedloga odluka i drugih propisa koje donosi Gradsko vijeće I davanje mišljenja Vijeću sa spekta ravnopravnosti spolova;
- ostvarivanje suradnje sa drugim radnim tijelima Gradskog vijeća;
- predlaganje mjera i aktivnosti na otklanjanju eventualno utvrđenih povreda ravnopravnosti spolova;
- predlaganje mjera i aktivnosti za uključivanje žena u rad Mjesnih zajednica, gradskih struktura vlasti, nevladinih organizacija i sl.
- suradnja sa tijelima za ravnopravnost spolova na drugim nivoima vlasti.

Ovo su, dakle, zadaci i aktivnosti koji bi mogli odgovoriti na izazov postizanja veće ravnopravnosti žena i muškaraca, te je vrlo značajno pronaći adekvatan modalitet koji će motivirati članove/ice Komisije za ravnopravnost spolova da se u potpunosti posvete radu u Komisiji i realizaciji postavljenih zadataka.

Nakon što se na ovaj način definiraju zadaci Komisije, potrebno je da ista donese svoj godišnji programa rada koji bi se zasnivao na programu rada Gradskog vijeća i Gradonačelnika.

Ova oblast je u isključivoj nadležnosti Gradske uprave Grada Mostara, koja mora u potpunosti pristupiti usaglašavanju svih svojih akata sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH, što je uslov svih uslova da se ženama pruže jednake mogućnosti kao i pripadnicima muškog spola.

U lokalnim aktima nije predviđena primjena kvota za manje zastupljeni spol na mjestima odlučivanja. Lokalni akti ne promovišu rodnu ravnopravnost kao načelo upravljanja u lokalnoj zajednici, niti se lokalne politike analiziraju sa rodnog aspekta.

Lokalni razvojni dokumenti ne sadrže podatke razvrstane po spolu, niti uključuju mjere i indikatore koji bi omogućili unapređenje položaja žena i rodne ravnopravnosti u sektorskim politikama.

Istaknuto je da su žalbeni mehanizmi, kao i službe za pitanja i obraćanja građana neefikasne, da su građani nezadovoljni svojim učešćem u radu lokalne samouprave i informacijama koje su im dostupne. Građani, a posebno pripadnice ranjivih grupa žena, su posebno nezadovoljne dostupnošću socijalnih usluga i radom službi za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja, ali i nedostatkom adekvatnog žalbenog mehanizma u lokalnoj upravi.

2. Odlučivanje - Učešće u odlučivanju je značajan indikator ravnopravnosti žena i muškaraca kao i demokratičnosti politika lokalne samouprave. Učešće žena u zakonodavnoj vlasti Grada Mostara, dakle Gradskom vijeću je nedovoljno. Od 35 vijećničkih pozicija, njih samo 4 pripadaju ženama, dakle 11,43%, a Zakon o ravnopravnosti spolova nalaze da taj procenat bude minimalnih 40%. Što

se tiče izvršne vlasti, gradonačelnik Grada Mostara je muškarac, dok je na čelu Sekretarijata Gradonačelnika, žena. Od 6 odjela u Gradu Mostaru, na čelu njih 5 rukovoditelji su muškarci, dok samo jednim odjelom rukovodi žena, sto procentualno iznosi svega 16,67%, te ne zadovoljava odredbe propisane Zakonom o ravnopravnosti spolova. Što se tiče stručnih službi Grada Mostara, tu je stanje nešto drugačije. Od 20 stručnih službi koje funkcioniraju u pomenutih 6 odjela Grada Mostara, zastupljen je znatno veći broj pripadnika ženskog spola, dakle 10 žena obnaša funkcije šefica stručnih službi Grada Mostara, što procentualno iznosi 50% od ukupnog broja uposlenih na ovoj funkciji.

Na direktorskim pozicijama javnih preduzeća je učešće žena veće, ali usljed toga što su žene direktorice ustanova kulture i obrazovnih institucija, dok su na čelu javnih poduzeća većinom muškarci. Od 13 ustanova kulture žene su direktorice u tri, a muškarci u 10 ustanova. Među zaposlenima je 60 žena i 87 muškaraca. Žene su nedovoljno zastupljene na rukovodećim pozicijama u ustanovama kulture.

Ovakvi podaci ukazuju na potrebu uvođenja afirmativne mjere za manje zastupljeni pol u izvršnim organima lokalne vlasti odnosno među imenovanim i postavljenim osobama, odnosno implementaciju Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Osim organa vlasti, žene i muškarci nedovoljno učestvuju u javnim raspravama koje se organiziraju, lokalne nevladine organizacije ne učestvuju u usvajanju lokalnih strateških dokumenata i tako se smanjuje demokratski kredibilitet usvojenih lokalnih politika.

3. Programi i usluge koje financira i sprovodi lokalna samouprava

Obzirom da je Grad Mostar osnivač 24 osnovne škole na području Grada na godišnjem nivou se izdvajaju značajna sredstva za materijalne troškove, prijevoz djece i sistematske/ljekarske preglede. Grad Mostar je osnivač 19 srednjih škola i određena sredstva se izdvajaju i za podršku srednjoškolskom obrazovanju, prijevozu srednjoškolaca, a posebno za održavanje prepoznatih i važnih manifestacija.

U protekle tri godine Grad Mostar je izdvojio slijedeća finansijska sredstva za osnovne škole:

Godina	2009	2010	2011
Materijalni troškovi	806.378,00	812.896,00	770.116,00
Troškovi deratizacije i dezinfekcije	200,00		
Ljekarski pregledi	72.119,00	83.687,26	89.999,00
Interventni troškovi grijanja	49.961,00	49.640,00	50.000,00
Tekuće održavanje škola		257.129,90	
Manifestacije	6.600,00	1.966,00	1.000,00
Ostali nespomenuti izdaci	2.800,00	1.614,60	2.000,00
Troškovi prevoza učenika	1.080.999,00	1.069.304,00	1.097.926,00
Naknade za prijevoz školskih odbora	10.706,00	6.905,00	9.733,00
Ulaganje u investiciono održavanje škola i izgradnju	239.579,00	537.532,56	1.800.298,49
UKUPNO	2.269.342,00	2.820.674,72	3.821.072,49

U protekle tri godine Grad Mostar je izdvojio slijedeća finansijska sredstva za srednje škole:

Godina	2009	2010	2011
Materijalni troškovi			
Troškovi deratizacije i dezinfekcije		2.950,00	
Ljekarski pregledi			
Interventni troškovi grijanja			

Tekuće održavanje škola			
Manifestacije		5.661,00	6.000,00
Ostali nespomenuti izdaci		2.500,00	650,00
Naknade za prijevoz školskih odbora	8.631,00	5.943,00	4.410,00
Ulaganje u investiciono održavanje škola i izgradnju	23.938,90	87.243,43	
UKUPNO	32.569,90	104.297,43	11.060,00

U proteklih 5 godina Proračunom Grada Mostara izravno su se financirale nevladine organizacije u ukupnim sljedećim iznosima:

- 2008. godine – 1.637.100,00 KM
- 2009. godine – 1.467.100,00 KM
- 2010. godine – 1.290.129,00 KM
- 2011. godine – 952.000,00 KM

Što se tiče financiranja nevladinih organizacija kroz Javni poziv za grant, Grad Mostar je 2006., 2007. i 2008. g. podijelio 200.000,00 KM (za svaku godinu) i mogle su aplicirati sve nevladine organizacije s područja Grada Mostara te neformalne grupe.

Sukladno Zakonu o mladima Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH broj 36/10, članak 14), Grad Mostar je u svojim proračunima za 2011. i 2012. godinu osigurao bužetsku stavku u iznosu od 10.000,00 KM - za svaku godinu. Navedeni iznos je raspoređen sukladno Odluci o kriterijima i postupku za raspodjelu sredstava granta namijenjenog za projekte mladih iz Proračuna Grada Mostara.

Glavni ciljevi su podrška mladima, kao i lokalni razvoj i doprinos potrebama lokalne zajednice. Rodna ravnopravnost jedna je od oblasti koja se podržava u okviru javnog natječaja, odnosno sredstva su namijenjena projektima koji potiču mlade na demokraciju, toleranciju i ravnopravnost spolova. U toku 2011. godine podržano je 12 projekata omladinskih nevladinih organizacija.

U cilju unapređenja okvira za ravnopravnost spolova Grada Mostara i rodne analize lokalnih politika i budžetskih davanja, potrebno je u kriterije dodjele sredstava uvrstiti i jednake mogućnosti i ravnopravnost spolova u okviru implementacije svih podržanih projekata nevladinih organizacija.

Mostarci su mnogo više članovi raznih organizacija ili sudjeluju u njihovom radu nego što je slučaj u bh. prosjeku. Od onih koji su uključeni u njihov rad najveći broj ih je u omladinskim organizacijama ili asocijacijama (18%), zatim slijede organizacije za ljudska prava ili humanitarnu pomoć (11%), omladinske organizacije političkih stranaka (9%) političke i religijske organizacije (8%). Naposljetku su, s 3%, profesionalne organizacije i udruženja.

Žene su više zastupljene u članstvu svih ovih navedenih organizacija. Starije dobne skupine su manje.

Grad Mostar stipendira studente I studentice mjesečnom potporom u trajanju od 10 mjeseci, pri čemu je moguće nastaviti stipendiranje u narednoj školskoj godini. U okviru stipendija, podršku dobijaju studenti/ce koji pohađaju usmerenja koja se po Odluci o načinu i kriterijima za stipendiranje studenata („Službeni glasnik Grada Mostara“ broj: 10/11) smatraju deficitarnim, ali ne i netradicionalni izbori zanimanja za žene i muškarce. Rodna segregacija u obrazovnim profilima i tržištu rada nije uticala na kreiranje i provođenje ove vrste potpore.

Žene ipak čine većinu stipendiranih studenata: u 2010-2011 školskoj godini ovaj vid potpore primalo je 35 žena i 11 muškaraca dok je u 2011-2012 godini stipendiju primalo 52 studentkinje i 19 studenata (od toga nije ponovo konkurisalo 24, već su nastavili da primaju stipendiju od prethodne godine).

4. Obrazovanje

Mostar, zajedno s BiH je ispod Europskog prosjeka u broju mladih od 20 do 24 godine koji su kompletirali srednju četverogodišnju školu ili više obrazovanje. Samo Malta, Turska i Island su ispod nivoa BiH i Mostara. U Mostaru oko 84% mladih od 20 do 24 godine je kompletiralo srednju četverogodišnju školu, no to ipak nije dostatno da se prati Europski prosjek. U ovoj dobnoj skupini u svim EU zemljama bez izuzetka više je žena nego muškaraca koji su kompletirali barem srednju četverogodišnju školu. Ovo nije slučaj i za Mostar koji po ovom pitanju odudara i od BiH i od EU. Muškarci i žene su u sličnim omjerima završavali svoje obrazovanje do 24 godine.

Od ukupnog broja ispitanika oko 10% žena i isto toliko muškaraca je završilo fakultet do 24 godine. Ipak kada uzmemo u obzir veći raspon godina muškarci prednjače u završavanju svih fakulteta (osim pravnog gdje žene prednjače sa 6% više od muškaraca). Mostarci najčešće ostaju na srednjoškolskom obrazovanju. U preko 95% slučajeva Mostarci i Mostarke su redovno završili svoje obrazovanje (ova brojka uključuje i osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje).

67% mladih do 30 godina u Mostaru je đak ili student.

Oko 60% mladih Mostaraca nije nikada pohađalo neki kurs obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja. Oko 34% ih je pohađalo neki kurs, za oko 10% više žena nego muškaraca. Muškarci pohađaju u manjoj mjeri i praktične kurseve. Mladi iz grada više pohađa kurseve nego mladi iz vangradskih naselja. Najčešće se pohađaju strani jezici, posebice engleski, ili informatiku. Mladi iz Mostara ni ubuduće ne bi bili, u 60% slučajeva, zainteresirani da pohađaju neki kurs, dok bi u oko 28% slučajeva bili zainteresirani. Žene bi bile zainteresiranije od muškaraca, a i ubuduće bi željele više kursova iz informatike i engleskog.¹

5. Osnovne socio-ekonomske karakteristike stanovništva, podaci razvrstani po polu;

Prema podacima Zavoda za statistiku Federacije BiH iz 2009. Mostar ima 111.186 stanovnika.

Koncem prosinca 2011.godine na evidenciji Službe za zapošljavanje Hercegovačko-Neretvanske županije/kantona bilo je evidentirano 29.885 nezaposlenih osoba, što je u usporedbi sa prosječnom nezaposlenošću u 2010. godine više za 0,6 %, a u odnosu na prethodni mjesec više za 0,9 %.

Gledano po općinama najveći broj registriranih nezaposlenih osoba nalazi se u gradu Mostaru (15.040 ili 50,3 %). Od ukupnog broja osoba koje traže zaposlenje koncem prosinca 2011. godine bilo je 15.521 žena, što čini 51,9 %.

Bez obzira na smanjeni broj stanovnika, ekonomija Mostara još uvijek ne može da prihvati oko 15 hiljada lica koja traže posao. Oko 50 % nezaposlenih u HNK je evidentirano na području grada Mostara.

Grad Mostar nije sprovodio detaljnu socio-ekonomsku analizu karakteristika stanovništva, te podatke razvrstao po spolu, što se pokazalo nužnim za izradu, ne samo ovog, nego i mnogih drugih Lokalnih akcionih planova i strategija razvoja za Grad Mostar.

Grad Mostar ne planira izdvajanja i ne prati efekte utroška budžetskih sredstava za ciljne skupine stanovništva: žena i muškaraca. Dakle, rodno budžetiranje nije sastavni dio politika Grada Mostara. Ne postoji uveden proces analize budžeta sa rodno osjetljivog aspekta, integriranje polnog aspekta na svim nivoima budžetskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda kako bi se omogućilo promoviranje ravnopravnosti spolova

Konsultacije sa udruženjima građana i institucijama o rodnim aspektima njihovih aktivnosti, definiranje prioritenih oblasti i sprovođenje akcionog plana;

Okvir za ravnopravnost odnosno, institucionalne pretpostavke za poštovanje principa jednakih mogućnosti sagledavan je kroz: institucionalna rješenja i obavezivanje na ravnopravnost u aktima lokalne samouprave, primjenu rodne analize u lokalnim politikama i programima, postojanje i funkciniranje tijela za ravnopravnost spolova na lokalnom nivou. Lokalni mehanizamza

¹ Izvješće o analizi anketnih upitnika mladih sa područja Grada Mostara

ravnopravnost spolova ne učestvuje u procjeni lokalnih politika sa stanovišta ravnopravnosti žena i muškaraca, a kao ključne prepreke identifikovano je: nedovoljni kapaciteti članova tijela za ravnopravnost spolova, nedovoljno znanje i upoznatost sa ulogom i mandatom tijela od strane drugih organa lokalne uprave i nedovoljno definisane procedure i Poslovnik rada ovog tijela. Ove prepreke je potrebno otkloniti Lokalnim akcionim planom, kako bi se obezbjedili preduslovi za kontinuiranu i sistematsku rodnu procjenu lokalnih politika.

Do sada se programi i usluge koje realizuje lokalna uprava niti u jednoj službi ili institucijama nisu procjenjivali sa stanovišta rodne ravnopravnosti niti su se podaci službene evidencije razvrstavali po spolu. Potrebno je raditi na osnaživanju zaposlenih u lokalnim upravama kako bi rodno osjetljiva statistika, ali i rodna analiza politika postala sastavni dio poslovanja lokalne uprave.

Nevladine organizacije

Postojanje brojnih nevladinih organizacija i udruga ukazuje više na kvantitativan, a manje na kvalitativan aspekt civilnog društva.

Općenito je angažman žena u civilnim inicijativama veći od angažmana istih u političkom životu.

Organizacije civilnog društva generalno imaju slab utjecaj na stvaranje javne politike, a samo civilno društvo treba partnerstvo sa lokalnom zajednicom i lokalnom privredom. Slab ekonomski rast i nasljeđe rata kočnica su razvoju civilnog društva.

Politički aktivne žene

I kod politički aktivnih žena postoji prostor za povećanje senzibiliteta prema pitanju ravnopravnosti spolova i ženskih ljudskih prava. Generalno posmatrano, položaj politički aktivnih žena bolji je od položaja prosječne žene, ali se često aktivnosti istih svode na ograničene i na neki način „dozvoljene“ teme, te nemaju dovoljno moći i samostalnosti u radu.

Interes ove zainteresirane strane je puna afirmacija političkog prava žena, dakle, ne samo učestvovanje, nego i politički utjecaj i, konačno, mogućnost da žena ima političku karijeru kao realnu opciju.

Ovaj akter može doprinijeti prepoznavanju vlastite snage žena i na transparentan način raditi na stvaranju kritične mase za promjene neravnopravnog položaja žena.

Javnost/Mediji

Interesi žena nisu dovoljno zastupljeni u javnosti. Trebalo bi težiti javnom zagovaranju prava žena kroz prisustvo u javnosti, putem medija, te u direktnim kontaktima sa građanstvom, putem edukacija na radionicama, predavanjima i sl.

Potrebno je promijeniti percepciju o ženama koja egzistira u javnosti. Svakako bi dobro došla i veća medijska vidljivost organizacija civilnog društva.

Poslovni sektor

Uloga poslovnog sektora kao zainteresirane strane posmatra se u kontekstu osiguranja boljih ekonomskih uvjeta koji su osnova za unapređenje civilnog društva i političkog života. Činjenica je da u gospodarstvu nisu iskorišteni potencijali žena, a opće poznata je činjenica da muškarci i žene nisu plaćeni isto za posao iste vrijednosti. Također je poznato da su uspješnije one sredine u kojima je postignuta veća ravnopravnost muškaraca i žena u poduzetništvu i na tržištu rada.

Interes poduzetnika je postići ekonomski rast i razvoj, a to se može postići i boljom iskorišćenošću potencijala žena.

5. LOKALNI AKCIONI PLAN

5.1 Lokalni akcioni plan za sprovođenje Evropske povelje o ravnopravnosti žena I muškaraca na lokalnom nivou za Grad Mostar

Generalni cilj: unaprijedjenje rodne ravnopravnosti na području Grada Mostara

Specifčni cilj	Definicija problema	Projekat/aktivnost/mjera	Cilj	Indikatori	Nosioc/partner/odgovorna institucija	Vrijeme realizacije	Potrebna sredstva/izvori financiranja za 2013.
1. Kreiranje institucionalnih okvira za ravnopravnost spolova u Gradu Mostaru	1.1 Nedovoljna educiranost I informiranost donositelja odluka na svim razinama vlasti, uposlenika/ca nadležnih institucija, javnih ustanova I ostalih aktera u lokalnoj zajednici	Obuka donositelja odluka na svim razinama vlasti, uposlenika/ca nadležnih institucija, (Evropska povelja o ravnopravnosti spolova, Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, GAP, CEDAW...)	Edukacija I podizanje svijesti o pitanjima rodne ravnopravnosti: donositelja odluka na svim razinama vlasti, uposlenika/ca nadležnih institucija, javnih ustanova I ostalih aktera u lokalnoj zajednici	Minimalno po 2 treninga za sve pomenute skupine	Nosioc: Grad Mostar Partneri: FORMA F, LDA Mostar	Budžetska 2013. godina	Potrebna sredstva: 8.000,00KM Izvori financiranja: Sredstva iz budžeta Grada Mostara I donatorska sredstva

	1.2 nepostojanje rodne statistike kao redovite prakse u lokalnoj samoupravi, na svim razinama (javnim službama i ustanovama) te državnim i privatnim preduzećima	*Prikupljanje statističkih podataka na nivou grada Mostara, razvrstanih po spolu *Lobiranje i zagovaranje za uvođenje rodne statistike u praksu, na svim razinama (javnim službama i ustanovama) te državnim i privatnim preduzećima kroz dosljednu implementaciju Zakona o ravnopravnosti spolova (ZORS-a) u BiH	Podizanje svijesti o potrebi i korisnosti rodne statistike, i dosljednoj implementaciji Zakona o ravnopravnosti spolova (ZORS-a) u BiH	*Godišnja statistička analiza prikupljenih podataka na području Grada Mostara *postavljene temeljne za uvođenje rodne statistike i redovno analiziranje podataka na svim razinama (javnim službama i ustanovama) te državnim i privatnim preduzećima	Nosioc: Grad Mostar Partneri: Nevladine organizacije, službe za statistiku, Komisija za ravnopravnost spolova GV Grada Mostara	2013. – 2015.	Potrebna sredstva: 2000,00KM Izvori financiranja: Sredstva iz budžeta Grada Mostara 2000,00KM
--	--	--	--	---	---	---------------	--

	1.3 nedovoljna integriranost medjunarodne I drzavne legislative za ravnopravnost spolova u odlukama, programima I politikama na lokalnoj razini	1.1. I 1.2 * predlaganje mjera sa ciljem poboljsanja postojeceg stanja vezano za integriranje lokalnih I medjunarodnih akata vezanih za ravnopravnost spolova	Integriranje lokalnih i medjunarodnih akata vezanih za ravnopravnost spolova	* izvjestaji o procesima iz tacaka 1.1 I 1.2 I preporuke * barem 1 godisnje usvojena preporuka za izmjenu I dopunu lokalnih akata sa ciljem integriranja istih sa medjunarodnim aktima vezanim za ravnopravnost spolova	Nosioc: Grad Mostar Partneri: NVO-e, Gender Centar FBiH, Komisija za ravnopravnost spolova GV Grada Mostara	2013. – 2015.	Potrebna sredstva: 0,00KM Izvori financiranja:
--	---	--	--	--	--	---------------	---

	1.4 Nedostatak potencijala I osnove za uspostavu horizontalne I vertikalne suradnje sa drugim rodnim mehanizmima na lokalnoj, kantonalnoj I entitetsoj razini, te civilnim dustvom	* Sastanci * kontinuirana razmjena informacija	Poboljšanje komunikacije sa pomenutim subjektima, Uspostavljanje uspješne suradnje sa svim pomenutim nivoima, Uspostavljanje kontinuiteta u razmjeni informacija	* broj sastanaka sa pomenutim subjektima, izvjestaji I zapisnici sa sastanaka, mogući rezultati I promjene nastale u lokalnoj zajednici, usljed uspostavljanja bolje suradnje.	Nosioc: Grad Mostar Partneri: NVOi, Gender Centar FBiH, Komisija za ravnopravnost spolova GV Grada Mostara	2013. – 2015.	Potrebna sredstva: 0,00KM Izvori financiranja:
2. Odlučivanje Zastupljeno st žena i muškaraca na mjestima odlučivanja, u izvršnim i zakonodavnim organima,	2.1. Nedovoljno učešće žena na mjestima odlučivanja u Gradu Mostaru	* Formiranje radnog tijela sastavljenog od različitih aktera vezanih za pitanja ravnopravnosti spolova (Komisija za ravnopravnost spolova, CIK BiH, NVO-e, Gender Centar FBiH)	Podici nivo interesovanja kod oba spola za pitanja jednakosti I ravnopravnosti spolova	*Imenovano radno tijelo	Nosioc: Grad Mostar Partneri: NVOi, CIK, GC FBiH Komisija za ravnopravnost spolova	2013 – 2015.	Potrebna sredstva: 0,00KM Izvori financiranja:

<p>na rukovodećim mjestima javnih preduzeća i ustanova</p>	<p>2.2 Nerazvijena javna svijest i izraženo nerazumijevanje o principima ravnopravnosti i jednakosti spolova na lokalnom nivou</p> <p>2.3 nedostatak javnih građanskih inicijativa po pitanju učešća u donošenju odluka i ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini</p>	<p>*monitoring izbornih rezultata, imenovanja na rukovodeća mjesta i Upravne odbore</p> <p>* sprovođenje javnih tribina i okruglih stolova na temu ravnopravnosti spolova, o provodjenju ZORS-a, Evropske povelje o ravnopravnosti spolova i nadležnostima institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova</p>	<p>Članak 20. ZORS-a integrirati kao afirmativnu mjeru u procese implementiranja izbornih rezultata i imenovanje osoba na javnim funkcijama i Upravnim odborima</p>	<p>*Analize, preporuke i reagiranja prema CIP-I, GC FBiH, javnosti putem medija</p> <p>* Održano barem 3 javne tribine\okrugla stola u 2013.</p>		<p>Budžetska 2013.</p> <p>Budžetska 2013.</p>	<p>Potrebna sredstva: 2000,00KM</p> <p>Izvori financiranja: Sredstva iz budžeta Grada Mostara 2000,KM</p> <p>Potrebna sredstva: 1000,00KM</p> <p>Izvori financiranja: Donatorska sredstva 1000,00KM</p>
--	---	---	---	--	--	---	---

<p>3. Programi i usluge koje finansira i sprovodi Grad Mostar</p>	<p>3.1. Nedovoljno praćenje i procjenjivanje programa, usluga i politika po spolu, koje financira i realizira lokalna uprava, (podaci i službene evidencije ne razvrstavaju se po spolu)</p>	<p>*edukacija zaposlenih u lokalnoj upravi o rodnom konceptu i obvezama proizišlim iz ZORS-a (članak 24. Dio trinaesti)</p>	<p>* Stvoriti uslove za razvoj politika, mjera i budžetiranja za unapređenje rodne ravnopravnost za sve programe i projekte koje Grad Mostar financira i sprovodi * Zaposleni u lokalnoj upravi educirani i rodna analiza politika, programa i usluga postala sastavni dio poslovanja lokalne uprave.</p>	<p>*Održana 2 treninga o rodnoj analizi *Najmanje 3 usluge koje financira Grad Mostar u 2013. godini analizirane sa rodnog aspekta</p>	<p>Nosioc: Grad Mostar Partneri: Gender Centar FBiH Nosioc: Grad Mostar Partneri: Gender Centar FBiH, Komisija za ravnopravnost spolova GV Grada Mostara</p>	<p>Budžetska 2013. Godina</p>	<p>Potrebna sredstva: 1500,00KM Izvori financiranja: Sredstva iz budžeta Grada Mostara 1500,00KM</p>
---	--	---	---	---	---	-------------------------------	---

4. Obrazovanj e	4.1.Obrazovne institucije ne provode rodno senzitivne prgrame I politike I načela ravnopravnosti spolova nisu integrirana u vrtičke I školske aktivnosti	Edukacija (seminari I radionice)o ravnopravnosti spolova za nastavno osoblje, roditelje I učenike/ce	* Razviti programe I politike za rodnu ravnopravnost u vrtićima, osmogodišnjim I srednjim školama na području grada Mostara * Podići razinu svijesti kod nastavnika/ ca, roditelja I učenika/ca o značaju koncepta jednakih mogućnosti	Održana barem po 1 radionica ili seminar u svim u vrtićima, osnovnim i srednjim školama, za nastavno osoblje, učenike i roditelje	Nosioc: Grad Mostar (Odjel društvenih djelatnosti) Partneri: Gender Centar FBiH, NVO-e	2013- 2015.god	Potrebna sredstva: 10.000,00KM Izvori financiranja: Sredsta iz budzeta Grada Mostara 8000,00KM donatorska sredstva 2000,00KM
-----------------------	--	---	---	--	--	-------------------	---

<p>5. Osnovne socio-ekonomske karakteristike stanovništva</p> <p>Uvođenje rodno odgovornog budžetiranja kao elementarnog načina osiguranja ekonomske podrške za jednake mogućnosti za muškarce i žene</p>	<p>5.1. Nesprovođenje i izrada socio-ekonomskih analiza, položaja žena i muškaraca, koje bi trebale biti osnov za planiranje i projektiranje mjera za unapređenje socio-ekonomskog položaja stanovnika grada Mostara</p>	<p>*Izrada socio-ekonomske analize za grad Mostar za 2012. godinu</p> <p>*analiza stanja sa rodno aspekta sa zaključcima i preporukama</p>	<p>Izrađena socio-ekonomska analiza sa rodno aspekta za 2012. godinu i preporuke i mjere upućene svim relevantnim odjelima i tijelima Grada Mostara</p>	<p>*Analiza socio-ekonomskog stanja</p> <p>*preporuke za izradu budžeta za narednu godinu</p>	<p>Nosioci: Grad Mostar/Stručne službe, GC FBiH</p>	<p>2013. godina</p>	<p>Potrebna sredstva: 2.000,00KM</p> <p>Izvori financiranja: Sredstva iz budžeta Grada Mostara 2000,00KM</p>
<p>6. Podizanje svijesti građana i lokalnih, kantonalnih i entitetskih struktura vlasti o rodnoj ravnopravnosti</p>	<p>6.1 nedovoljna informiranost lokalne zajednice o važnim datumima i događajima koji simbolišu i zagovaraju rodnu ravnopravnost</p>	<p>-Obilježavanje važnih datuma vezanih za rodnu ravnopravnost:</p> <p>-Datum potpisivanja Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou, -16. Dana</p>	<p>Podići svijest struktura vlasti i građana o rodnoj ravnopravnosti</p>	<p>Fotografije, novinski članci, članci sa web portala, TV i radio emisije...</p>	<p>Nosioc: Grad Mostar</p> <p>Partneri: Gender Centar FBiH, Komisija za ravnopravnost spolova GV Grada Mostar, NVO-e</p>	<p>2013. – 2015.</p>	<p>Potrebna sredstva: 2500,00KM</p> <p>Izvori financiranja: Sredstva iz budžeta Grada Mostara 1000,00KM</p>

		aktivizma, -skretanje pozornosti javnosti na postignuća LAPa za Grad Mostar, sve ovo popraćeno medijski, uz različite akcije u lokalnoj zajednici					donatorska sredstva 1500,00KM
--	--	--	--	--	--	--	-------------------------------------

5.2 Organizacijska struktura za implementaciju Lokalnog akcionog plana

Iz poglavlja Monitoring i evaluacija vidljiv je način na koji će se organizacijski urediti provođenje Lokalnog akcionog plana za ravnopravnost spolova u Gradu Mostaru. Glavni nosilac aktivnosti jeste Grad Mostar koji je značajno doprinio kreiranju ovog dokumenta, dok će podrška implementaciji biti službenici I službenice koje rade na poslovima vezanim za projekte i razvoj u Gradu Mostaru, NVO-e sa područja Grada Mostara te relevantne institucije koje se bave pitanjima ravnopravnosti spolova. Komisija za ravnopravnost spolova pri Gradskom Vijeću Grada Mostara, uz podršku projektom osnovanog tima za izradu LAP-a, će biti tijelo koje će koordinirati i upravljati ovim procesom, a službenici I službenice će davati svu potrebnu pomoć i podršku neophodnu za realizaciju projekata a koja se uglavnom odnosi na tehničke aspekte provođenja plana. Također, u proces provođenja LAP-a će biti aktivno uključene i NVO-e, vanjski saradnici, konsultanti, neformalne grupe građanai građanki i ostali zainteresirani subjekti u zavisnosti od odabira projekata koji će se implementirati.

5.3 Vremenski plan implementacije LAP-a

Period 2013.-2015. godine je okvir u kome se planira implementacija LAP-a. Odabrane aktivnosti iz ovog plana za 2013. godinu imat će detaljno razrađen vlastiti period implementacije, kojim će se tačno utvrditi vrijeme njihove realizacije. Period implementacije ostalih aktivnosti zavisit će, prvenstveno, od donatorskih sredstava i sredstava u budžetima viših nivoa vlasti.

5.3 Finansijski plan Lokalnog akcionog plana Grada Mostara

Za realizaciju projekata iz Lokalnog akcionog plana Grada Mostara potrebno je angažovanje značajnih sredstava koja u ovom momentu lokalna zajednica ne može sama obezbijediti. Aktivnost u svezi implemenitacije LAP-a Grada Mostara koje se planiraju realizirati u 2013. godini pretežnim dijelom će se finansirati iz budžetskih sredstava Grada Mostara I iznosu od 22.500,00KM, što iznosi 78% od ukupnog budžeta za 2013. godinu, koji bi trebao biti planiran I uvršten u Budžet Grada Mostara za 2013. Godinu, dok će ostatak aktivnosti u iznosu od 6500,00KM biti financiran iz donatorskih sredstava (sredstva iz projekata I aktivnosti lokalnih NVO-a, direktno vezanih I uključenih u rad na implementaciji LAP-a) što u procentima iznosi 22% od ukupnog budžeta Lokalnog akcionog plana za 2013. godinu.

5.4 Monitoring i evaluacija

Imenovanjem I formiranjem tima za izradu LAP-a Grada Mostara definirani su i zadaci ove grupe. Pored toga, u sve aktivnosti u vezi sa poslovima iz ovog dokumenta uključit će se i ostali relevantni akteri: Komisija za ravnopravnost spolova Gradskog vijeća Grada Mostara, Stručne službe I Odjeli Grada Mostara, NVO-e I ostale institucije sa lokalne, kantonalne I entitetske razine.

U toku cijelog trajanja i perioda implementacije tim za izradu LAP-a Grada Mostara ima određene aktivnosti i zadatke, a to je između ostalog i monitoring nad provođenjem Lokalnog akcionog plana za ravnopravnost Grada Mostara. U okviru toga, tim za izradu LAP-a Grada Mostara periodično će podnositi izvještaje Gradskom vijeću, kako o kandidiranju i implementaciji projekata I aktivnosti, tako i o samom monitoringu u najužem smislu riječi, o procesu realizacije LAP-a. Po završetku određenog projekta, aktivnosti, Tim za izradu LAP-a Grada Mostara će uraditi evaluaciju i o svojim nalazima pravovremeno informirati Gradsko vijeće, a sve ovo uz blisku suradnju I uz pomoć Komisije za ravnopravnost spolova Gradskog Vijeća, koja će biti jedna od stubova implementacije LAP-a.

6. PRAĆENJE, EVALUACIJA I IZVJEŠTAVANJE

Ovim Lokalnim akcionim planom definira se okvir za praćenje i evaluaciju, radi osiguranja sprovođenja Zakona o ravnopravnosti spolova BiH-e na lokalnom nivou, te implementacije Evropske povelje o ravnopravnosti žena I muškaraca na lokalnom nivou. Sistem praćenja i evaluacije obuhvata sve faze i nivoe sprovođenja samog Lokalnog akcionog plana i treba da obezbjedi informacije o napretku u sprovođenju utvrđenih aktivnosti, kao i procjenu uspješnosti ostvarivanja ciljeva. Također, kroz obezbjeđivanje povratnih informacija, ovaj sistem je osnov za unapređivanje Lokalnog akcionog plana i redefiniranje pojedinih njegovih segmenata, donošenje odluka zasnovano na činjenicama i podacima, uspostavljanje veze sa ostalim sistemima za praćenje i evaluaciju, koordinaciju institucija koje učestvuju u realizaciji istog, kao i podjelu odgovornosti za postizanje rezultata. Osnov za praćenje i evaluaciju jeste upravo dokument Lokalnog akcionog plana za ravnopravnost, u kojem su utvrđeni indikatori koji su kvalitativni i kvantitativni pokazatelji za mjerenje i procjenu ostvarenosti planiranih aktivnosti i ciljeva.

Predviđena izgradnja institucionalnog okvira kroz definirane projekte ili pak mjere obezbjeđuje kapacitete na lokalnom nivou za praćenje, koordinaciju i upravljanje procesom realizacije. Međutim, zbog međuresornog karaktera Lokalnog akcionog plana, složenosti samog procesa njegovog sprovođenja i obaveze svih aktera na lokalnom nivou, u skladu sa Zakonom, neophodno je obezbjediti saradnju svih partnera, koordinaciju i protok informacija. Proces praćenja i evaluacije može se opisati u nekoliko koraka – prikupljanje podataka, analiza (vrijednovanje) podataka, izvještavanje i korištenje nalaza analize.

6.1 Utvrđivanje procesa praćenja

Praćenje je trajna aktivnost na prikupljanju podataka i informacija neophodnih za mjerenje ostvarenosti ZORS-a FBiH. Praćenje je i instrument za unapređivanje realizacije LAP-a kroz procjenu da li se planirane aktivnosti sprovode u skladu sa LAP-om i davanje povratnih informacija. Prilikom utvrđivanja indikatora korištene su i preporuke saradnika sa projekta, ali je odgovornost za uspostavljanje cjelovitog i sveobuhvatnog sistema praćenja ipak na nivou Grada Mostara. Centralnu ulogu u praćenju, koordinaciji i upravljanju sprovođenjem Lokalnog akcionog plana imaće i Gender Centar FBiH koji je, po svom uspostavljanju, nadležan za primjenu ZORS-a FBiH na svim nivoima vlasti. Također, osnovani tim za izradu LAP-a kao Savjetodavni organ, kojega je imenovao Gradonačelnik, nastavit će sa radom i na sprovođenju i praćenju realizacije Lokalnog akcionog plana. U zavisnosti od vrste i nivoa na kome se realizuju aktivnosti, Gradonačelnik Grada Mostara će na polugodišnjem osnovu dobivati izvještaje o realizaciji Lokalnog akcionog plana, problemima sa kojima se suočavaju odgovorna lica i nedostacima koji su uočeni tokom sprovođenja, a odgovorni za dostavljanje ovog izvještaja će biti Komisija za ravnopravnost spolova te svi ostali potencijalni učesnici i učesnice u procesu, bez obzira na njihov status.

Za uspješno ostvarivanje praćenja neophodno je uključivanje i svih ostalih partnera - resornih ministarstava, institucija, javnih preduzeća, ustanova, organizacija te udruženja koja se bave pitanjima vezanim za jednkost i ravnopravnost spolova. Pored toga, i jedan broj međunarodnih organizacija će biti uključen u proces sprovođenja i praćenja, u zavisnosti od interesa i aktivnosti LAP-a. Predstavnici ovih organizacija mogu davati sugestije u svrhu poboljšanja procesa sprovođenja Lokalnog akcionog plana.

6.2 Sistem evaluacije

Svrha evaluacija je da se objektivno vrednuju sve faze i aspekti sprovođenja Lokalnog akcionog plana – efikasnost sprovođenja aktivnosti, uspješnost ostvarivanja odredaba ZORS-a FBiH i ciljeva LAP-a, kao i uticaj koji su oni imali na žene i muškarce, ali i na šire društvene tokove.

Evaluacija će se sprovoditi redovno, i to jednom godišnje i koristit će se različiti izvori podataka, a na osnovu LAP-om utvrđenih indikatora. U zavisnosti od vrste indikatora, procjenjuje se izvršenje planiranih aktivnosti, efekti ostvarenih aktivnosti, kao i nastale institucionalne promjene.

Pored podataka objavljenih od nadležnih organa, podatke prikupljaju, kroz sistem praćenja i izvještavanja, i organizacije i pojedinci. Također, treba podržati razvoj alternativnih mreža za prikupljanje podataka, kao i pravljenje evidencija i umrežavanje lokalnih izvora podataka.

Spoljašnja evaluacija sprovođenja Lokalnog akcionog plana biće realizirana od strane Gender Centra FBiH.

Preporuke i nalazi evaluacije će se koristiti za unapređivanje realizacije Lokalnog akcionog plana u narednom periodu i bit će dostupni svim zainteresovanim licima i javnosti.

6.3 Izvještavanje

Uspostavljanje jedinstvenog sistema izvještavanja, kroz utvrđivanje mehanizama, dinamike, oblika i načina izvještavanja, jeste okosnica sistema praćenja i evaluacije. U tom smislu neophodno je standardizirati procedure izvještavanja, kao i formate izvještaja, koji se podnose kvartalno i godišnje.

Za izvještavanje o aktivnostima čiji su nosioci na lokalnom nivou nadležna je Komisija za ravnopravnost spolova Gradskog vijeća Grada Mostara, a izvještaje polugodišnje podnose Gradonačelniku Grada Mostara.

Godišnji izveštaj o napretku u sprovođenju Lokalnog akcionog plana se podnosi Gradskom vijeću Grada Mostara u formi Informacije o sprovođenju Lokalnog akcionog plana na zadnjoj redovnoj sjednici u toku godine za koju se Izvještaj podnosi. Preporučuje se da Izvještaj bude podnesen zajedno sa Lokalnim akcionim planom jednakosti i ravnopravnosti za narednu godinu, ukoliko je isti ažuriran i prilagođen uslovima i eventualnim promjenama. Prije podnošenja izvještaja i Lokalnog akcionog plana, isti će biti prezentiran široj javnosti putem oglasne ploče, web stranice Grada Mostara i drugih participativnih mehanizama za učešće građana i građanki (javna tribina, okrugli sto i slično).

6.4 Spisak članica i članova Tima za izradu I praćenje Lokalnog akcionog plana Grada Mostara

Na temelju članka 43. Statuta Grada Mostara ("Gradski službeni glasnik Grada Mostara" broj: 4104") i ("Službeni glasnik Grada Mostara", broj:8/09 i 15/10) 14107), a u cilju uspješne realizacije projekta ,Promocija Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou" na prijedlog Agencije lokalne demokratije Mostar (LDA) od 20.02.2012. godine, Gradonačelnik Grada Mostara donio je Odluku o imenovanju sljedećih osoba za članice/članove Tima za izradu I praćenje sprovedbe Lokalnog akcionog plana za ravnopravnost Grada Mostara:

1. Mirjana Penava- koordinatorica Tima
2. Nevenka Radovanovid, predstavnic Gradskog vijeća Grada Mostara
3. Anita Šimunović - predstavnic Gradske uprave Grada Mostara
4. Jasmin Pandur- predstavnik Vijeća mladih Grada Mostara
5. Edina Čolić - predstavnic Ministarstva unutarnjih poslova HNŽ/K
6. Maja Vejzović Voloder- predstavnic Agencije lokalne demokratije Mostar.